

17.48x32.33	1	עמוד 24	ישראל היום! - השבוע	25/01/2019	66950461-7
-------------	---	---------	---------------------	------------	------------

הסמוצ'ה: ביוגרפיה של רחוב יהודי בוורשה - מאת בני מ - 25910

דיוקן מהימן של פיסות חיים שתססו בפולין של טרום השואה. סמוצ'ה, בין הרחובות דז'לנה לפאווייה, 1940

בעקבות הרחוב האבוד

בני מר גואל משכחה רחוב שנמחה בשואה • מבית לבית, מאיש לאיש, הוא משחזר חיים שלמים, טעונים אידיאולוגית, שסופם ידוע מראש

אריאל בולשטיין

הקטן ואת יתר הדיירים). אלא שהבית בסמוצ'ה 1 ידע גם טרגדיות. על פי ידיעה חדשותית אחרת שמתארת התאבדות במשפחתו של לייב פייטרוב, לדרמה הזאת, שהתחוללה באותו בניין ממש רק חודשיים לפני כן, לא היה סוף טוב.

מסמוצ'ה 1 מר ממשיך בסיוור הזיכרון אל הבתים הבאים, ומנסה – בהצלחה מרובה – להכיר לנו את הדיירים ואת סגנונות חייהם. סיפורים פרטיים נשזרים בסיפור הכללי, שהרי בביתם של סמוצ'ה חיו בצפיפות עשרות אלפי יהודים: אנשי מלאכה וחנוונים, עיתונאים ואמנים, ציונים ובונדאים, אנשי מעש וחולמים (לפעמים הניגודים חיו באותה דירה, כמו במקרה של משפחת אפלכאום: אבא היה קומוניסט, ואמא הדליקה נרות שבת, נזכרת נחמה קוריסקי). "העושר שבתוך הדי" לות", קורא לגיוון הזה מר ומציין שזה היה המיקרוקוסמוס של החיים היהודיים בפולין בין שתי מלחמות העולם.

אחד משיאי הספר הוא פרק שעוסק בילדי הרחוב של סמוצ'ה, הפותח בשירי-סיפור מאת המשורר היידי מלך ראויץ' "גיטלה: בלדת ילדים מוורשה". השיר הנוגע ללב מובא הן במקור והן בתרגומו לעברית של מר עצמו. ילדים עניים לא חסרו ברחוב סמוצ'ה, וברחוב אף שכן בית מחסה מפורסם, אשר הוקם ב־1935 ונועד ל־250 ילדים. במהלך מלחמת העולם השנייה ילדי בית המד חסה שנותרו בחיים הובאו למוסד המפורסם שהופקד עליהו ד"ר יאנוש קורצ'אק, ולמרות מאמציו גורלם, כ־דוע, לא היה שונה מגורל יתר יהודי הגטו. אבל לפני המלחמה החינוך תפס מקום מרכזי בסמוצ'ה. בבית מס' 8 פעל תלמוד תורה "אהבת ילדים ואהבת תורה", שאליו התקבלו ילדים עניים ללא תשלום. לא הרחק מסמוצ'ה שכן אחד מבתי הספר העבריים של רשת "תרבות", וגם בית ספר חילוני סוציאליסטי ברוח הבונד היה קרוב. חרף ההבדלים האידיאולוגיים, סביר להניח שנערי סמוצ'ה שלמדו בכל אחד מהם נאלצו גם לעבוד אחרי הלימודים. במקביל לעבודה אחדים מהם היו פעילים פוליטיים – ברחוב עברו תהלוכות, כמו אלה של 1 במאי. החלק הקשה בקריאת ספרו של מר הוא הידיעה על האופן שבו החיים ברחוב הגיעו לקיצם. ובקוראי על סמוצ'ה אני לא יכול שלא לחשוב על עוד אלפי רחובות וסמטאות דומים באינספור ערים, עיירות וכפרים ברחבי יבשת אירופה. חיים יהודיים שאינם עוה.

סמוצ'ה – ביוגרפיה של רחוב יהודי בוורשה / בני מר; הוצאת מאגנס בשיתוף בית שלום עליכם, 270 עמ'

"חיפוש אלגי של הרחוב האבוד", כך מגדיר את ספרו בני מר, ומוסיף שמדובר בניסיון נואש להילחם ב"גזרה על המת להישכח", משום שרוב תושבי הרחוב סמוצ'ה בליבו של האזור היהודי בוורשה לא מתו סתם, ומרבים מהם לא נותר אף זיכרון של שם. מר החליט לגאול משכחה רחוב אחד שנמחה במלואו בשואה ולכנות סביבו סיפור היסטורי של פריחת החיים היהודיים בפולין וגוויעתם. התוצאה היא מסמך אנושי מפעים: הרחוב היהודי קם לתחייה, ולו במילים.

מר עושה שימוש במגוון מקורות, החל מידיעות וכתבי בות השאובות מעיתוני התקופה, דרך תעודות רשמיות ועדויות של תושבים ועד לשירה וזיכרונות אישיים של צאצאי תושבי סמוצ'ה, כדי לשרטט דיוקן מהימן של פיסות חיים שתססו בפולין היהודית של טרום השואה. הקריאה בספר לוקחת אותנו לטיול מדומיין במרחב ובו מן, שבו נעבור מבית לבית, מקומה לקומה, אך גם מאדם לאדם, מגורל אנושי לגורל של עם. אחרי הכיבוש הגרמני הרחוב ושכונת מורנוב ססבינו, נהפכו לחלק הצפוני של גטו ורשה. במהלך המרד אזור הגטו נכתש כולו על ידי הגרמנים, ואחרי המלחמה הפולנים בנו בו רחובות מחדש, מה שלא הקל את מלאכת השחזור של מר. חרף הקושי, עבודת הנמלים שערך מאפשרת להחיות את סמוצ'ה בדיוק מדהים.

כמו בטיוול אמית, אנתנו מתודעים לבנייני הרחוב, ומתחילים בבית הראשון ובו חמש קומות – סמוצ'ה 1. מר מאתר בצנרת עילית את נחמה קוריסקי, שהתגוררה בבית הזה כילדה בשנות ה־30 של המאה הקודמת עם משפחתה, משפחת אפלכאום, ומביא את עדותה על הבית, על הדירות, על השכנים ועל הסביבה. לאט־לאט גם דיירים נוספים של הבית חוזרים מהנשייה. מתברר שבבניין זה שכן בית המרקחת של מר בלמן, ואילו רשימת הפלדשרים מספר הטלפונים של ורשה מ־1930 מגלה שבסמוצ'ה גר בעל מקצוע זה בשם אברהם בלבוס. גם הפנים העלומות של דיירי הקומה האחרונה מקבלים שמות – הנכירה בעיתוני היידיש של ורשה חושפת ידיעה חדשותית ב"אונזער עקספ" רעס" מ־12 באפריל 1920, ובה סיפור דרמטי של שריפה: מאיר בן 5, הילד של חיים אנגליק הסנדלה, שיחק בגפרורים והצית את הבית (אל דאגה, השכן הרגיש בריח השריפה, פרץ את הדלת והציל את מאיר'ל

